

VERSLAG SESSIE 5
GROOT ONDERHOUD, 27/10/2015

MUSEA IN DE 21E EEUW: WELKE
TOEKOMST WENKT?

Datum :	Dinsdag 27 oktober 2015
Coördinator sessie:	Jacqueline van Leeuwen – Olga Van Oost
Voor verslag :	Jacqueline van Leeuwen – Olga Van Oost

De laatste twee jaar is er een gevoel van urgentie ontstaan bij de Vlaamse musea als gevolg van besparingen en een ander politiek landschap met daaraan gekoppeld nieuwe beleidsprioriteiten. Bovendien is er een nieuw Cultureel-erfgoeddecreet op komst. Er is de vraag aan de Vlaamse overheid naar een financiële inhaaloperatie en gepaste beleidsinstrumenten. Die zijn beide broodnodig om de musea slagvaardig(er) te maken en een duurzame toekomst te verzekeren. Omgekeerd stelde het kabinet van minister Gatz de vraag aan de musea om een visie te formuleren en om aan te geven waarop het beleid de komende jaren dient in te zetten.

De Vlaamse musea hebben die uitdaging ter harte genomen en de voorbije maanden aan een gezamenlijke visietekst gewerkt. Wat bindt hen? Welke inhoudelijke en maatschappelijke uitdagingen willen ze (samen) aanpakken? Samenwerking en het presenteren en communiceren van de musea als een collectief, zijn de rode draden in de visietekst.

Tijdens deze sessie stelde Patrick Allegaert, voorzitter van het Overleg Vlaamse Musea, de prioriteiten uit de visietekst voor. Vervolgens werden uit de visietekst drie thema's gehaald, die telkens door een duo museumdirecteuren werden gepresenteerd. Thema 1, 'Er zijn meer rollen dan de vier museale basisfuncties', werd door Luc Delrue (M Leuven) en Hilde Schoefs (Openluchtmuseum Bokrijk) gepresenteerd. Bart De Baere (M HKA) en Elviera Velghe (FOMU) namen thema 2, 'Musea ontwikkelen tot kenniscentra om kennis op te bouwen en te delen voor/met andere musea en het bredere cultureel-erfgoedveld' voor hun rekening. Christine de Weerd (STAM) en Carl Depauw (MAS) stelden thema 3, 'Samenwerking als museaal basisprincipe', voor.

De discussie was leerrijk voor de verdere ontwikkeling van de visienota, die onder de titel 'Volop inzetten op musea' in januari 2016 aan de minister van Cultuur overhandigd en publiek gemaakt werd. Zie: <http://www.faronet.be/blogs/olga-van-oost/volop-inzetten-op-musea-visienota>

Na de presentatie van elk thema, was er ruimte voor vragen en discussie.

Thema 1, 'Er zijn meer rollen dan de vier museale basisfuncties'

Men is het erover eens dat musea bovenop de basisfuncties van verzamelen, behoud en beheer, wetenschappelijk onderzoek en publieke ontsluiting, nieuwe rollen krijgen en opnemen. Maar daar rijzen ook vragen bij. Is het haalbaar voor elk museum bijvoorbeeld? En wat betekent dat voor de (nieuwe) competenties van het personeel, voor het inzetten van tijd en middelen? Het antwoord van een museumdirecteur: "We wilden vooral aangeven dat er naast de vier functies nog andere uitdagingen gekomen zijn. Het is daarbij niet de vraag of deze rollen in elk museum realiseerbaar zijn, het was voor ons vooral belangrijk om na te gaan wat we daarmee gaan doen, elk met zijn eigen capaciteit. We willen aantonen dat die andere rollen er zijn, dat we ze opnemen en dat we er ook zelf voor kiezen. We willen die rollen versterken, hard maken en ook in vraag stellen. Het is

een en-en-verhaal, we moeten nog veel denkwerk doen. En dit impliceert op een zeker ogenblik hogere budgetten en meer mankracht.” Iemand anders merkt op dat de expertisecentra en de erfgoedcellen natuurlijk ook expertises in huis hebben, bijvoorbeeld om musea bij te staan. Een directeur van een kleiner museum deed tot slot nog de oproep aan de grotere musea om hen bij te staan om nieuwe rollen op te nemen als zij zelf het personeel en de middelen daar niet voor hebben.

Thema 2, ‘Musea ontwikkelen tot kenniscentra om kennis op te bouwen en te delen voor/met andere musea en het bredere cultureel-erfgoedveld’

Over het idee van musea als kenniscentra en over hun expertiserol is veel discussie gevoerd. Van musea wordt in het huidige decreet al verlangd dat ze een expertiserol opnemen en dat doen ze ook. Het probleem is dat dit al te vaak ad hoc gebeurt en dat er onvoldoende mensen en middelen zijn die nodig zijn om deze rol ten volle op te nemen. Het Overleg Vlaamse Musea wenst dat er verder en concreter wordt nagedacht over de mogelijkheid een expertiserol op te nemen. De musea denken in de eerste plaats aan inhoudelijke, collectiegebonden expertise, maar dat kan ook breder gaan. Sommige expertise wordt beter in samenwerking ontwikkeld dan door één museum. Voorbeelden zijn bijvoorbeeld digitalisering, het beheer van auteursrechten en samenleving, en de gebruikersgroep auteursrechten. Een expertisepool waar iedereen beroep op kan doen is dan zinvoller dan één museum dat die expertise ontwikkelt en uitdraagt.

Over welke expertises het gaat, zijn de musea het niet unaniem eens. In de zaal merkt iemand op dat er nu ook heel veel expertise in het erfgoedveld aanwezig is, los van musea. Ze vraagt zich af hoe de musea zich daartoe verhouden. Een museumdirecteur erkent dit en benadrukt dat het belangrijk is om heel veel verschillende soorten expertisecentra te hebben, ook los van de musea. Hoe meer verschillende expertisecentra, hoe beter voor de toekomst van het cultureel erfgoed.

Thema 3, ‘Samenwerking als museaal basisprincipe’

Uit de discussie die volgt op deze presentatie, blijkt vooral dat er nood is aan een overzicht van collecties in Vlaanderen, wil er meer inhoudelijke samenwerking tussen musea en andere cultureel-erfgoedorganisaties groeien. Ook zou er genoeg openheid tussen instellingen moeten zijn. Een groot museum zou bijvoorbeeld ook makkelijker met een kleiner museum moeten kunnen samenwerken.

Het pleidooi voor meer samenwerking wordt onderschreven, maar er wordt toch ook een kritische kanttekening geplaatst en gevraagd om voorzichtigheid. “Op het vlak van samenwerking en expertisedeling is al veel ervaring opgedaan, bijvoorbeeld door expertisecentra en erfgoedcellen. Samenwerken klinkt mooi op papier maar kost geld en energie. Het is een risico om met zo een verhaal naar de politiek te gaan omdat men zou kunnen denken dat $1+1=1,5!$ We willen die publieke meerwaarde, maar dat vraagt geld, tijd en ervaring.” Het Overleg Vlaamse Musea beaamt dat er nog verder moet worden nagedacht over samenwerking en wat er onder dat begrip wordt verstaan: “We begrijpen er nu soms nog te vaak andere dingen onder: van bottom-up en top-down, ontwikkelend, stimulerend ... We zouden moeten nadenken over de tijdsduur om deze visie uit te rollen, de duur die nodig is om iets nieuws te ontwikkelen, een bepaalde richting op te gaan. Ook moeten we nadenken over de beleidspraktijk, de samenwerking met LEOV's en ook van hen leren over samenwerking.”